

KENTLEŞMENİN VE MODERNLEŞMENİN BATMAN GERCÜŞ BÖLGESİNDEKİ GELENEKSEL DÜĞÜN PRATİKLERİNE ETKİSİ VE SONUÇLARI

THE EFFECTS AND CONSEQUENCES OF URBANIZATION AND MODERNIZATION ON TRADITIONAL WEDDING PRACTICES IN BATMAN GERCÜŞ REGION

Dr. Fatih COŞKUN

Ege Üniversitesi, Devlet Türk Müziği Konservatuvarı, Türk Müziği Bölümü,
fatih.coskun@ege.edu.tr

İzmir / Türkiye

ORCID: 0000-0002-3546-7415

ÖZET

Gercüş bölgesi, Batman'ın hızlı kentleşme sürecine paralel olarak geleneksel ve modern yaşam tarzlarının iç içe geçtiği bir örnek teşkil etmektedir. 1930'larda petrolün keşfiyle başlayan ekonomik dönüşüm, bölgenin demografik ve kültürel yapısını derinden etkilemiştir. Bu süreçte, düğün pratikleri de evlerden sokaklara ve düğün salonlarına taşınarak mekânsal bir değişim yaşamıştır. Geleneksel olarak kadın ve erkeklerin ayrı mekânlarda kutladığı düğünler, modernleşmeyle birlikte karma eğlencelere dönüşmüştür. Müzik ve dans pratiklerinde ise yerel enstrümanlar (örneğin, davul-zurna) ile Batı tarzı müzikler (pop ve elektronik) bir arada kullanılmaya başlanmıştır.

Bu makale 2009-2011 yılları arasında araştırmacı olarak yer aldığım “Batman/Gercüş Yöresinde Düğün (Evlilik) Ritüelleri” başlıklı BAP projesinin verileri güncellenerek ve kullanılarak yazılmıştır. Makale, Batman Gercüş yöresindeki geleneksel düğün pratiklerinin kentleşme ve modernleşme süreçlerinden nasıl etkilendiğini “kültürel kimlik” ve “gelenek” “kentleşme”, “modernleşme”, “toplumsal cinsiyet” bağlamında inceliyor. Etnografik saha araştırmasına dayanan çalışma, bölgedeki düğün ritüelleri, müzik ve dans geleneklerinin zaman içindeki değişimini analiz ediyor. Bulgular, geleneksel unsurlar korunmaya çalışılırken modern hayatın getirdiği yeni uygulamaların da benimsendiğini gösteriyor. Sonuç olarak, Batman Gercüş bölgesindeki düğün geleneklerinin kültürel kimliğin korunması ile modernleşme arasında bir denge kurma çabasını yansıttığını gösteriyor.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Kimlik, Gelenek, Düğün Pratikleri, Kentleşme, Modernleşme, Toplumsal Cinsiyet

ABSTRACT

In parallel with Batman's rapid urbanization process, the Gercüş region constitutes an example where traditional and modern lifestyles are intertwined. The economic transformation that began with the discovery of oil in the 1930s deeply affected the demographic and cultural structure of the region.

In this process, wedding practices also underwent a spatial change, moving from homes to streets and wedding halls. Traditionally celebrated by men and women in separate venues, weddings have transformed into mixed parties with modernization. In music and dance practices, local instruments (e.g. drum and zurna) and Western music (pop and electronic) began to be used together.

This article was written by updating and using the data of the BAP project titled “Wedding (Marriage) Rituals in the Batman/Gercüş Region” in which I participated as a researcher between 2009-2011. The article examines how traditional wedding practices in the Gercüş region of Batman are affected by urbanization and modernization processes in the context of “cultural identity” and “tradition”, “urbanization”, “modernization” and “gender”. Based on ethnographic field research, the study analyzes the changes in wedding rituals, music and dance traditions in the region over time. The findings show that while traditional elements are preserved, new practices brought by modern life are also adopted. As a result, it shows that wedding traditions in the Gercüş region of Batman reflect an effort to strike a balance between preserving cultural identity and modernization.

Keywords: Cultural Identity, Tradition, Wedding Practices, Urbanization, Modernization, Gender

GİRİŞ

Kültürel dönüşüm, insan toplumlarının sosyal yapılarının dinamik ve sürekli olarak şekillenmesi olarak tanımlanabilir. Özellikle kentleşme ve modernleşme süreçleri, toplumların geleneksel kültürlerinde köklü değişimlere yol açmaktadır. Bu bağlamda kentleşme sadece mekânın dönüşümünü değil, aynı zamanda toplumsal normların, değerlerin ve kimliklerin yeniden şekillenmesini de içermektedir (Giddens, 1991). Gelişen ekonomik sistemler, artan eğitim düzeyi ve medya aracılığıyla yayılan kültürel etkiler kırsal alanlardaki geleneksel yaşam biçimlerini hızla dönüştürmektedir (Bourdieu, 1977).

Bu çalışma, Batman'ın Gercüş ilçesindeki düğün geleneklerinin kentleşme ve modernleşme ile nasıl dönüştüğünü incelemektedir. Bölgenin kozmopolit yapısı ve hızlı kentleşme süreci, geleneksel düğün pratiklerindeki değişimleri anlamak için ideal bir zemin oluşturmaktadır. Düğün ritüelleri, bir toplumun kültürel kimliğini ve geleneklerini yansıtan en önemli sosyal uygulamalardan biridir. Ancak kentleşme ve modernleşme süreçleri bu geleneksel uygulamalar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Batman, 1930'lu yıllarda bölgede petrolün bulunmasıyla kurulan ve o günden bu yana gelişen bir yerleşim yeridir. Bu hızlı gelişim ve kentleşme süreci bölgenin kültürel dokusunu derinden etkilemiştir. Geleneksel yaşam tarzları ile modern kent yaşamının iç içe geçtiği bu bölgede düğün pratikleri de bu değişimden etkilenmiştir. (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2011).

Düğün ritüelleri, bir toplumun kültürel yapısının ve kimliğinin ayırt edici unsurlarından biridir. Batman Gercüş yöresindeki geleneksel düğün pratikleri, yörenin tarihsel süreç içerisinde maruz kaldığı kentleşme ve modernleşme dalgalarıyla birlikte yeniden yorumlanmıştır. Özellikle 1930'lu yıllarda kutlanan yöresel düğünler, bölgenin kozmopolit yaşam dinamikleri, hızlı kentleşme ve ekonomik dönüşümler nedeniyle günümüzde evden sokağa ve hatta düğün salonlarına taşınmıştır. (Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Etkileri: Batman Örneği, 2020).

Bölgede düğün ritüelleri sadece kutlama biçimleriyle sınırlı kalmayıp kültürel kimliğin, toplumsal cinsiyet rollerinin ve sosyal ilişkilerin somut göstergeleri olarak da değerlendirilmektedir. Bu bağlamda düğün ritüellerinde kadın-erkek ayrımı, mekânsal kullanım biçimleri, müzik ve dans pratikleri kültürel sürekliliğin modern yaşamın getirdiği yeniliklerle nasıl iç içe geçtiğini gözler önüne seriyor. (Batman İli Kültür Envanteri, 2019).

Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı, Batman Gercüş yöresindeki geleneksel düğün uygulamalarının kentleşme ve modernleşme süreçlerinden nasıl etkilendiğini ortaya koymaktır. Çalışma, kültürel kimliğin ve geleneklerin korunması ile modern yaşamın getirdiği yeni uygulamalar arasındaki etkileşimi anlamayı hedeflemektedir. Bu araştırma, hızlı toplumsal değişim süreçlerinin kültürel pratikler üzerindeki etkisini anlamak açısından önemlidir.

Ayrıca Batman'ın kozmopolit yapısı ve farklı etnik grupların bir arada yaşadığı bir bölge olması, kültürel etkileşimlerin düğün pratiklerine nasıl yansıdığını görmek açısından da değerlidir. Bu çalışma sadece Batman ve Gercüş için değil, benzer değişim süreçlerinden geçen diğer bölgeler için de önemli veriler sunmaktadır.

Problem

Kentleşme süreci sosyal yapılarda büyük değişikliklere yol açmaktadır. Bu değişim sadece mekânsal ve ekonomik düzeyde değil, aynı zamanda kültürel, sosyal ve psikolojik düzeylerde de derin etkilere sahiptir. Özellikle kırsal alanlardaki geleneksel yaşam tarzlarının kentleşme ile birlikte hızla dönüşmesi, toplumsal yapının çeşitli yönlerini yeniden şekillendirmektedir. Kent yaşamında geleneksel uygulamalar yerini daha modern uygulamalara bırakırken, bu dönüşümün nasıl gerçekleştiği ve ne tür sonuçlar doğurduğu araştırılması gereken önemli bir sorudur (Simmel, 2006).

Gercüş yöresinde geleneksel düğün pratiklerinde yaşanan değişim, bu dönüşümün nasıl gerçekleştiğini anlamak için önemli bir örnektir. Kentleşme ile birlikte düğün törenleri geleneksel unsurlar ile modernleşme arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. Düğünler toplumsal cinsiyet rollerinin, aile yapılarının ve sosyal ilişkilerin yeniden şekillendiği ve modernleşme sürecinin etkilerinin gözlemlenebildiği bir alandır (Geertz, 1973). Bu bağlamda, Gercüş'teki geleneksel düğün pratiklerinin modernleşmeye nasıl uyum sağladığı, bölgedeki toplumsal yapının dönüşümünü anlamak için kritik bir sorudur (Appadurai, 1996). Batman Gercüş bölgesindeki geleneksel düğün pratikleri kentleşme ve modernleşme süreçleriyle birlikte nasıl değişiyor? Bu değişim sürecinde kültürel kimlik ve gelenekler nasıl korunuyor ya da dönüştürülüyor? Bölgenin kozmopolit yapısı düğün geleneklerini nasıl etkiliyor? Geleneksel ve modern unsurlar nasıl etkileşiyor ve dengeleniyor?

YÖNTEM

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden etnografik bir yaklaşım kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama teknikleri olarak katılımcı gözlem, derinlemesine görüşme ve video-ses kayıtları kullanılmıştır. Elde edilen veriler tematik analiz kullanılarak analiz edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Etnografik araştırma, kültürel uygulamaların doğrudan gözlemlenmesine ve katılımcıların yaşamları hakkında derinlemesine veri toplanmasına olanak tanır (Spradley, 1980). Bu yöntemin avantajı, sosyal yapıların, normların ve sosyal değişim süreçlerinin daha detaylı bir şekilde incelenmesine olanak sağlamasıdır. Saha çalışması sırasında araştırmacılar çeşitli düğün ve kına gecesi etkinliklerine katılmış ve müzisyenler, dansçılar ve düğün sahipleri ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ayrıca bölgedeki eski kuşaklarla görüşülerek geçmiş düğün pratikleri hakkında bilgi toplanmış, böylece zaman içindeki değişimler daha net bir şekilde ortaya konmuştur (Ekinci, 2010; Girgin, 2010).

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Batman ilinin Gercüş ilçesinde yaşayan yerel halk oluşturmaktadır. Gercüş sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan kırsal bir yerleşim olmasına rağmen son yıllarda kentleşme sürecine dahil olmuş, bu da bölgedeki geleneksel uygulamalarda önemli değişikliklere yol açmıştır (Castells, 1997). Bu çalışmada, geleneksel düğün uygulamalarını temsil etmek amacıyla çeşitli yaş gruplarından ve sosyo-ekonomik düzeylerden katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır.

Örneklem maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak seçilmiştir. Bu yöntem, farklı görüş ve deneyimlerin ortaya çıkarılması açısından önemlidir ve çalışmanın bulgularının çeşitliliğini artırır (Patton, 2002). Katılımcılar arasında farklı yaş gruplarından, eğitim düzeylerinden ve cinsiyetlerden bireyler yer almıştır. Bu çeşitlilik, modernleşmenin farklı toplumsal kesimlerde nasıl algılandığını ve kabul gördüğünü ortaya koymaktadır (Bourdieu, 1990).

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden görüşme, katılarak gözlem, video kayıt, etnografik betimleme kullanılmıştır. Çalışma araştırmanın amacına uygun olarak Gercüş ilçesinin farklı mahallelerinden seçilen katılımcılarla yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış bir soru formu kullanılmıştır. Bu form, katılımcıların geleneksel düğün pratiklerine ilişkin deneyimlerini, bu pratiklerin zaman içinde nasıl değiştiğine ilişkin gözlemlerini ve modernleşme sürecine ilişkin algılarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Kvale, 2007). Görüşmeler sırasında katılımcılara geleneksel düğünlerin sosyo-kültürel anlamları, kentleşmeyle birlikte geleneksel uygulamalarda yaşanan değişimler ve toplumsal cinsiyet rollerinin evrimi hakkında sorular yöneltilmiştir. Katılımcılar arasında farklı yaş gruplarından, cinsiyetlerden ve eğitim seviyelerinden bireyler yer almıştır. Bu çeşitlilik, Gercüş'teki düğün pratiklerinin farklı sosyal katmanlardaki algı ve yansımalarını görmek açısından önemlidir (Patton, 2002).

Verilerin Analizi

Veri analizi içerik analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında elde edilen veriler, katılımcıların yanıtlarının anlamlı temalar ve kategoriler halinde düzenlenmesini sağlamıştır. İçerik analizi, nitel verilerin sistematik olarak analiz edilmesi ve daha geniş temalarla ilişkilendirilmesi için etkili bir yöntemdir (Elo & Kyngäs, 2008). Bu yöntem kullanılarak, katılımcıların Gercüş'teki geleneksel düğün uygulamalarına ilişkin anlatılarında ortaya çıkan ana temalar ve alt temalar belirlenmiştir. Verilerin analizi sırasında düğünlerin organizasyon yapısı, katılımcıların rol dağılımı, müzik ve dans gibi unsurlar incelenmiş ve bu unsurların modernleşme süreciyle birlikte nasıl evrildiğine dair bir çerçeve oluşturulmuştur. Ayrıca katılımcıların görüşlerinden elde edilen kodlar temalara göre gruplandırılarak daha genel bir bakış açısı oluşturulmuştur (Boyatzis, 1998).

Analiz sürecinde toplumsal cinsiyet ve kentleşme gibi anahtar kavramlara ve bu kavramların düğün pratiklerindeki yeri ile nasıl bir etkileşim içinde olduğuna odaklanılmıştır. Kentleşmenin geleneksel düğün pratiklerinde kadınların rollerini nasıl değiştirdiği ve düğünlerin organizasyonunda erkeklerin yerinin nasıl dönüştüğü, veri analizi sürecinde vurgulanan temalar arasındaydı (Giddens, 1991).

Sonuç olarak veri analizi, hem geleneksel hem de modern unsurların nasıl bir araya geldiğini ve bunların sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamlar tarafından nasıl şekillendirildiğini anlamada önemli bir rol oynamıştır.

BULGULAR

Mekan Değişimi

Geleneksel olarak evin bahçesi ya da evin bulunduğu sokak gibi açık havada yapılan düğünler, son 15-20 yıldır düğün salonlarında yapılmaya başlandı. Sadece kına gecesi evin bahçesinde ya da evin bulunduğu sokakta yapılmaya devam ediyor. Düğünün sokaktan salona taşınması şehirleşmenin doğrudan bir sonucu olarak görülüyor. Çünkü salonda düğün yapmak kentsel bir pratiktir. Düğün salonları daha kontrollü ve organize etkinliklere olanak tanıyarak geleneksel açık hava düğünlerinin spontane ve topluluk odaklı doğasını değiştirmektedir. (Hızlı Kentleşme Sürecinin Toplumsal Yapıya Etkileri: Batman Örneği, 2020).

Tolumsal Cinsiyet ayrımı, muhafazakarlık

Etkinliklerde kadın ve erkeklerin ayrı sıralarda yer alması ve harem-selamlık olarak ifade edebileceğimiz konumlandırmalar bölgedeki cinsiyetçi tutumların varlığını göstermektedir. Bu davranışın nedeni dindarlığın şekillendirdiği muhafazakâr zihniyettir. Modernleşmeye rağmen düğünlerde kadın-erkek ayrımı (harem-selamlık) büyük ölçüde korunmaktadır. Bu durum dini ve kültürel değerlerin sürekliliğini göstermektedir. Ancak genç kuşaklar arasında bu ayrımın daha esnek hale geldiği gözlemlenmiştir. Cinsiyetçi yaklaşımın uç bir örneği, istisnai de olsa bazı düğünlerde düğün salonunun bir perde ile ikiye bölünmesi ve kadınlarla erkeklerin düğün sonuna kadar birbirlerini görmeden eğlenmeleridir. Orta yaşlı kadınların başlarının türbanlı olması ve etkinliklerde asla alkollü içecek tüketilmemesi, sadece meşrubat içilmesi bu bakış açısının göstergesidir.

Müzik ve Çalgılarda Değişim:

Geleneksel enstrümanların (kemençe, davul ve zurna) yerini modern orkestral düzenlemeler (elektrikli bağlama, org, vokal) almıştır. Günümüzde elektro-bağlama, org ve vokal solistten oluşan orkestra Batman bölgesinde standart müzik icra modelidir. Ancak kemençe, kültürel kimliğin önemli bir unsuru olarak özel talep üzerine kullanılmaya devam etmektedir. Bu durum geleneksel ve modern unsurların bir arada var olduğunu göstermektedir (Erol, 2002).

Kemençe bölgede özel bir öneme sahiptir. Görüşülen kemençe ustası Mehmet Şerif Kart, bu çalgının aile içinde nesilden nesile aktarıldığını belirtmiştir. Kart'a göre kemençenin kökeni Cizre'ye dayanmaktadır ve çalgının yapımı için gerekli malzemeler geçmişte Suriye'den getirilmiştir (Kart, 2010). Harman da kemençenin Suriye kökenli olduğunu ve Türkiye'de en yaygın olarak Nusaybin, Cizre ve Midyat bölgelerinde kullanıldığını belirtmektedir. Ayrıca eski kemençeciler olarak Murado, Ekremo ve Reşid gibi isimlerden de bahseder (Harman, 2011).

Müziyen Repertuarı ve müziyenin rolü

Müziyenin repertuarı Kürtçe şarkılardan oluşmaktadır. Repertuvar tamamen müziyenin tercihinine göre belirleniyor. Kürtçe şarkıların yanı sıra günümüz popüler müziğinden eserlerin de icra edilmesi dikkat çekicidir. Bu olgu, günümüzde kimsenin kendini popüler kültürden soyutlamasının mümkün olmadığını gösteriyor. Geleneksel olgular popüler kültürle bir arada var olmaktadır.

Geleneksel müziyenler (örneğin kemençe ustaları) hala önemli bir rol oynarken, modern orkestra ortamlarında çalan müziyenler de ortaya çıkmıştır. Bu da müziyenlerin kültürel değişime uyum sağlama çabalarını göstermektedir (Kart, 2010).

Dans Pratiklerinde Değişim:

Geleneksel halaylar (govent, delilo) korunurken, popüler kültürün etkisiyle repertuara yeni danslar (bablekan, damat halayı) eklenmiştir. Bu durum kültürel etkileşim ve değişimin dans pratiklerine yansımaları göstermektedir (Ekinci, 2010).

Govent, bölgenin en önemli geleneksel dansıdır. Hanefi Ekinci'ye göre "Govent Kürtçe halay demektir. Yeni gelin geldiğinde onun karşılanmasıdır. Bu, ev halkının geline karşı birlikteliğini gösterir ve sembolize eder. Kadın erkek hep beraberiz ve aramıza hoş geldin diyoruz anlamına gelir" (Ekinci, 2010).

Ritüellerin Değişimi:

Kına gecesi gibi geleneksel ritüeller varlıklarını sürdürmekle birlikte, içerikleri ve uygulama biçimleri değişmiştir. Örneğin, kına yakma ritüeli hala önemini korurken, bu ritüelin gerçekleştirildiği ortam ve ona eşlik eden müzik türleri değişmiştir (Paşaoğlu, 2006).

Göç ve Kültürel Etkileşim:

Batman'ın göç alan bir bölge olması, farklı kültürel pratiklerin bir araya gelmesine ve yeni formların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin Van'dan gelen Bablekan dansının Batman düğünlerinde yaygınlaşması bu kültürel etkileşimin bir sonucudur (İlter, 2010).

Kuşaklar Arası Farklılıklar:

Genç kuşaklar modern dans ve müzik formlarına daha açıkken, yaşlı kuşaklar geleneksel formları tercih etmektedir. Bu durum, kuşaklar arasındaki kültürel değişimin yansımaları göstermektedir.

Teknolojinin Etkisi:

Org gibi modern enstrümanların kullanımı, geleneksel enstrümanların (örneğin asma davul) kullanımını azaltmıştır. Bu da teknolojik gelişmelerin geleneksel müzik uygulamalarını nasıl etkilediğini göstermektedir (Şanlı, 2010). Şeyhmus Şanlı, bu değişimi şöyle açıklamaktadır: "On yıl öncesine kadar davul zurna kemençe birlikte çalışıyorlardı, teknolojik gelişmeler sebebiyle o gelenek yok oldu" (Şanlı, 2010).

Ekonomik Faktörler:

Düğün organizasyonlarının maliyeti, enstrüman ve müzisyen seçimini etkilemektedir. Bu durum, geleneksel uygulamaların sürdürülmesinde ekonomik faktörlerin önemini göstermektedir. Örneğin, kemençe gibi geleneksel çalgıların kullanımı düğün sahiplerinin ekonomik durumuna ve tercihlerine bağlı hale gelmiştir. Modern yaşamın zaman baskısı ve ekonomik yük nedeniyle düğünler daha kısa ve planlı hale gelmiştir. Geleneksel düğünlerin uzun kutlamalarının yerini daha kısa ve öz etkinlikler almıştır.

SONUÇ

Yerli bir kültürün olmayışı, globalleşme sürecinden etkilenen insanlar için gerekli sığınakların da olmaması anlamına gelmektedir. Aidiyet duygularının somut bir karşılığı olmayan bu insanlar, kendilerini ifade edecek bir kimlik bulmakta bunalım yaşamaktadırlar. Gerek etnik köken olarak gerekse de ideolojik olarak hep kendilerini dışta gören bu insanlar için asıl sorun aslında kendilerine ait olmayan bir kültüre bağlanmış oldukları duygusuna kapılmış olmalarıdır. Kaldı ki, resmi ve gayri resmi kültür politikaları da bu konuda yörenin sahip olduğu kültürel dokunun sadece "folklorik" bir nitelik/zenginlik olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktan öteye gidememişlerdir. Bölgedeki geleneksel aşiret yapısı veya sözüm ona "feodal yapı", toplumsal ilişkileri ve kurumları anlamının esas alanı olarak görülmediği sürece bunlar sadece folklorik bir zenginlik olarak değerlendirilmeye devam edecektir. Kendisine ait bir "kent kültürü" olmayan yerlerde ise sorun daha da karmaşıktır. Bu yerlerdeki bireyler, toplum içinde kendilerine yer edinmekte zorlanırlar ve bundan dolayı da buradaki geleneklere olan bağlılık, bireyin kendi iç dünyasında anlamlandırabildiği bir bağlılık değildir. Zaten bütün dünyada görülen globalleşme ve modernleşme de en çok bu tür yapılar üzerinde etkili olmaktadır. Geleneksel olanı bertaraf eden modernleşme, gelişmiş toplumlarda insanlara tatminkar bazı değerler sunarken, geleneksel toplumlar bir türlü bu tatmini sağlayacak olguları bulamıyorlar ve bu da patoloji üreten bir sürece dönüşmektedir. Etkinliklerde kadın ve erkeklerin birbirlerinden ayrı saflarda yer alması diğer bir deyişle harem-selamlık olgusu, bölgedeki cinsiyetçi tutumun göstergesi olarak karşımıza çıkar. Bu davranışın sebebi dindarlığın biçimlendirdiği muhafazakâr bakış açısıdır. Alkollü içki tüketilmemesi, orta yaş üzeri kadınların başlarının türbanlı oluşu, söz konusu bakış açısının göstergesidir. Cinsiyetçi yaklaşımın uç örneğini olarak istisna da olsa kimi düğünlerde ilahi okuyanlar bulunduğu, düğün salonunun bir perdeyle ortadan ikiye bölünerek erkek ve kadınların düğün bitinceye kadar birbirlerini görmeden eğlenmelerini örnek gösterebiliriz. Bölgede kına geceleri ve düğünler, onbeş-yirmi yıl öncesine kadar açık havada evlerin bahçesi, mahalle, sokak vb. ortamlarda yapılırken, günümüzde bu etkinliklerin düğün salonunda gerçekleştirilmesi yoğunluk kazanmıştır.

Bu değişimin sebebi kentleşme ve kent kültürüdür. Düğün salonunda düğün yapmak kentli bir pratiktir. Düğün salonu demek beraberinde salona ait bir performans modeli olan orkestra demektir. Bu sebeple eskiden söz konusu eğlenceleri/kutlamaları elinde bağlaması olan tek bir müzisyen yaparken, bugün bunun yerini bir org, bir elektro bağlama ve bir vokal solistten oluşan orkestra almıştır. İnsanlar yaşamış oldukları kültürel değişime davranışlarını, yaşam pratiklerini, alışkanlıklarını değiştirerek ayak uydurmaktadırlar. Kentleşme hem eğlence mekânını hem müzik performans modelini değiştirmiştir. Elektro-bağlama, org ve vokal solistten oluşan orkestra günümüzde Batman bölgesinin standart müzik performans modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Orkestradaki oturtum bütünüyle müzisyen tercihinine göre belirlenmiştir. Fakat çalgı sayısını belirleyen tek etken, düğün sahibinin, salon sahibinin müzisyen ücretini olabildiğince düşük tutma arzudur. Çünkü, orkestraya eklenecek her çalgı yeni bir fiyat demektir. Org, müzik icrasında ritim ihtiyacını karşılamak amaçlı kullanılmaktadır. Fakat bu tercih asma davulun kullanılmasını devre dışı bırakmıştır. Bu olgu teknolojinin gelenek üzerindeki etkisinin tipik örneğidir. Asma davul, günümüzde ancak kemençe icrası söz konusu olduğunda kemençeye eşlik amaçlı kullanılmaktadır. Kemençe ve davul-zurna özel istek üzerine kullanılan bir çalgı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kemençe, geleneksel bir çalgı olup bölgede çok önemli bir yere sahiptir. Çalgının önemi bölge halkının sahip olduğu kültürel kimliğin unsurlarından biri olmasından kaynaklanmaktadır. Kentleşmenin etkisiyle kına geceleri ve düğünlerdeki müzik performans modelinin de (orkestra) kente ait olmasına karşın kemençe ve kemençe icrası günümüzde yerini ve önemini korumaya devam etmektedir. Söz konusu eğlencelerde kemençe icrası başladığında orkestra asla çalmaz. Kemençeye ancak asma davul eşlik edebilir. Kemençenin tek başına orkestra eşliği olmadan icrası tesadüfi değildir : bu tutumda insanların kendi kültürel kimliklerini saf, arı bir şekilde duyumsama, konsantre olma arzusu yatmaktadır. Bu arzuyu ya da konsantrasyonu bozacak farklı kültüre sahip bir unsuru işin içine katmak istememektedirler. Nitekim kemençe icrası ve halay esnasında dans eden insanların vücut devinimleri, yüz ifadeleri ve yaşamış oldukları trans hali bunu fazlasıyla kanıtlamaktadır. Kemençe icracılığı bölgede aile içi profesyonel müzisyenlik olarak süren bir olgudur. Öğrenim bütünüyle usta- çırak ilişkilidir. Kemençe icracılığı, aile bireyleri için kültürel sermaye durumundadır. Kültürel sermaye, insanın atalarından, ailesinden devraldığı/öğrendiği kendisine maddi kazanç sağlamaya yönelik becerilerdir. Geleneksel çalgı isteği bölgeden bölgeye farklılık gösteren bir olgu. Sözelimi Diyarbakır, Silvan yöresi davul zurna isterken Hasankeyf, Gercüş, Midyat, Mardin kemençe istiyor. Gercüş, kemençenin yanında nadiren bilur (kaval), erbani (bendir) istiyor. Geleneksel çalgı isteğindeki bölgesel farklılıklar, aynı coğrafyada yan yana yaşayan farklı kültürlere sahip halkların varlığını işaret ederken, tercih edilen çalgılar da bu halkların kültürel kimliklerinin simgesi olduğunu bizlere gösteriyor. Müzisyenin repertuarı Kürtçe parçalardan oluşmaktadır. Repertuar bütünüyle müzisyen tercihinine göre belirlenir. Kürtçe parçaların dışında günümüz popüler müziğine ait eserlerin de seslendiriliyor olması dikkat çekicidir. Bu olgu günümüzde kimsenin popüler kültürden kendisini izole etmesinin mümkün olmadığını göstermektedir. Geleneksel olgular popüler kültürle birlikte bir arada yaşamaktadır. Düğün salonunda gelin ve damadın Mustafa Ceceli'nin seslendirdiği "ayrılısak da yanyanayız" adlı şarkının kaydıyla dans etmesi, takı merasiminde fon müziği olarak Ferhat Göçer'in söylediği bir şarkının kaydının dinletilmesi, kına gecesinde kol bastının oynanması popüler kültürle olan ilişkinin örnekleridir. Müzisyenler müzikle ilgili herhangi bir formasyona sahip değildir. Müzisyenliği, kendilerinden daha deneyimli kişilerin yanında müzik pratiğinin içinde yer alarak edimsel yöntemle öğrenirler. Batman bölgesinde araştırmamız çerçevesinde izlemiş olduğumuz danslarda bu bölgeye ait dansların yanı sıra farklı bölgelere ait dansların karşımıza çıkmış olması daha önce belirtmiş olduğumuz sebeplerden dolayı bölgenin kendisini karakterize edecek oturmuş bir kültürel dokunun oluşmamış olmasıyla ilgili. Bu sebeple farklı bölgelere ait kültürel unsurlar Batman'da bir araya gelerek/getirilerek ortak bir Kürt kimliği/kültürü oluşturulmaya çalışılıyor. Diyarbakır ve Batman dansları figür ve kostüm olarak birbirlerine benzemektedir. Bu, aynı zamanda her iki bölgenin ortak kültür alanına girmesi ve bunun sonucu olan kültürleşmenin sonucudur.

Bunun yanı sıra aralarında 40-50 km. uzaklık bulunan bölgelerde halay figürlerinin birbirlerinden farklılık göstermektedir. Örneğin, Diyarbakır, Bismil tarafında vücut daha düz, diz kırılarak oynanırken, Gercüş, Hasankeyf, Midyat tarafında bel yukarısı hareket ederek omuzdan oynanıyor. Ayrıca vücut daha devingen, daha dinamik. Birbirine bu kadar yakın bölgelerdeki bu farklılıklar kültürel çoğulculuğu gösteriyor. Bu veri bize tek bir homojen kültürden bahsedilemeyeceği için halk kültürü değil halkların kültüründen bahsetmemiz gerektiğini işaret ediyor. Yine gecenin sonuna doğru oynanan Şemname, Van 'a ait Bablekan, Ege'ye ait Damat Halayı gerek kültürleşme gerek popüler kültürle olan ilişki sonucu günümüz koşullarında artık arı bir kültürden söz edilemeyeceğini kanıtlıyor. Söz konusu etkileşim sonucu farklılıklar ya aynı dokuda birlikte yaşıyor ya da bir bireşime gidip senkretik bir doku ortaya çıkıyor.

KAYNAKLAR

- Appadurai, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. University of Minnesota Press, Minnesota.
- Batman İli Kültür Envanteri (Gercüş – Beşiri). (2019). Batman: Batman Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of A Theory of Practice*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*, CA: SAGE Publications, Thousand Oaks
- Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*, Blackwell Publishers. USA.
- Ekinci, H. (2010). Govent Halayı: Günümüz Geleneksel Dans Pratiklerinde Kültürel Süreklilik, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). "The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*,"62(1), 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Erol, A. (2002). *Popüler Müziği Anlamak*. (s. 219). Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Geertz, Clifford. (1973) *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*, Basic Books, New York.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*, Polity Press, USA.
- Girgin, İ. (2010, Haziran). - röportaj
- Göçün Kentleşme Üzerindeki Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Etkileri, Batman Örneği. (2020). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Sakarya.
- Harman, B. (2011). <http://www.ekonomistim.com/batman-petrolu/>. (tarih yok).
- İlter, N. (2010, Eylül). - röportaj
- Kanaş, M. (2010, Haziran) -röportaj
- Kart, M. Ş. (2010). Kemeçe ve Kültürel Kimlik: Batman Gercüş Bölgesi Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara
- Kvale, S. (2007). *Doing Interviews*. CA: Sage Publications, Thousand Oaks.
- Paşaoğlu, S. (2006, Haziran). "Kuzeydoğu Bulgaristan'ın Deliorman (Ludogoriye) Bölgesi Etnik Türklerinde Geleneksel Düşün Uygulamaları" Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, s. 73-89.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods*, CA: Sage Publications, Thousand Oaks.
- Simmel, Georg. (2006). *Modern Kültürde Çatışma*. Çev. Ali Artun. İletişim Yayınları, İstanbul.

- Spradley, James P.(1980).** *Participant Observation.*, Holt, Rinehart and Winston, New York.
- Şanlı, Ş. (2010). Teknolojik Gelişmelerin Geleneksel Müzik Uygulamalarına Etkisi: Bir Alan Çalışması. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, İzmir:
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık, Ankara